

քական խնդիրները ամենանշանա- ւորներէն մինը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՆԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈՒՅՑ

Յունիարի 5

Որքան դառն տպաւորութիւն է գործում մարդու վրա, երբ նա մի փոքր ուշադրութեամբ կարդում է մեր պարբերական հրատարակու-
թիւնները և մտածում նրանց ներկայ գրութեան վրա: Այդքան անձնականութիւն, բարեկամ, չար նախանձ, հայտնաբերող, ահա որքան են նրանց ներկայ նշանակումը: Մեր հասարակական գործիչները, մեր լուսաւորված, բարձր ուսում ստացած անձնաւորութիւնները, մեր այսպէս ասած, մտաւոր և բարոյական զարգացման առաջնորդները չար նախանձից թելադրված՝ այժմ լրագրութիւնը իրանց անսանձ կրքերի և անձնական թշնամութիւնների գէշեր են շինել հա-
կաւորողին վերջ տալու համար: Նրանք չեն պատկառում իրանց կոչումից, չեն խնայում մինչև անգամ հասարակական այդ ամենակա-
րեւոր, ամենատարբեր ճիշտագիտութիւնը ապականել իրանց ամբողջ և զաւառնային վարժութեան վայր գցել նրանց վարդապետ արդարեւ առջև և այդ-
պիսով ցոյց տալ լուսաւորված ազգերին մեր ազգի մտաւոր և բարոյական զարգացման ստոր աստիճանը...

Մենք համոզված ենք, որ մի ընթերցող, եթէ մի փոքր լուրջ մտօք է հետեւում և քննում մեր մամուլի այժմեան ընթացքը, ուղղակի կարող է ասել, որ, չնորհիւ մի յետագէտ և խաւար մա-
մուլի, լրագրութիւնը այժմ «մուշտիկու» ա-
պարկէ և դարձել, Այն, վերջապես թիֆլիսում իսկական մուշտիկուի, հանդէս եկաւ այժմ գրականական մուշտիկուի, միայն այն դանա-
զանութեամբ՝ որ առաջնութեամբ մասնակցում էին անկրթ, անուս, գաղաւթաբոյ կիստներ, իսկ այժմ—ինչպէս ճշմարիտ նկատում է «Վշակը», ուսում առած կիստներ:

Այդ ուսում առած կիստները փոխանակ քննելու գրութեք, ցոյց տալու նրա սխալ և ուղիղ կէտերը, փաստերով հերքելու նրա մէջ ա-
րած զատուութիւնները, նրանք իրանց պարտա-
կանութիւն են համարում իրանց ամենաազդու միջոցներով և ձեռքով չօգտին աչդ գրութեքին: Այդ է հեղինակի պատիւը, արձանագրել նրա վարած կեանքի ձեւը, հիմնովում այն աղայական և խաղաղական կարծիքի վրա, որը այս մօտ օրե-
րումս յայտնեց «Վշակը» մէջ մի իր աւա-
րան:

կանները աւելի կաշկանդված էին կրօնի և նա-
խապաշարմունքների կապանքներով, քան մար-
մնաւոր բռնապետի շղթաներով: Այս պատճա-
ռով կրօնի ներկայացուցիչ խօսքը համեմատաբար
աւելի մեծ ազդեցութիւն ունէր նրանց վրա: Գրա-
համար խանր ոտիված էր միշտ բարեկամու-
թիւն պահպանել խմովի հետ և կատարել նրա
ամենափոքր քանակութիւններն անգամ:

—Գուհ հաստատ զոտն, հարցրեց տիկինը, որ
խանր խոտացել է Գնուաղի և Բարդիւշատի
կառավարութիւնը մէլքի յանձնել:

—Գիտեմ, պատասխանեց ներքինապետը, —չառ
էլ ցանկանար չէր կարող չըսանք, քանի որ մէջ
տեղում կայ խմովի նման մի միջնորդ: Ասում
են, այսօր մէլքի թիֆլիսում խորհուրդը
կատարելուց յետոյ, խանր կը հազցնէ նրան իր
նոր պաշտօնի խաւ և թը:

Յուսահատութեան թախիծը տիրեց տիկնոջ
սրտին: Նա տոնակոխ արեց իր հօր փառախ-
րութիւնը Գնուաղի և Բարդիւշատի իշխանու-
թիւնը ձեռք բերելու մէջ, զխաւարապէս այն
մտքով, որ այդ երկու գաւառները միայն իր
սիրելի Ստեփանոսին, որ նրանց օրինաւոր
տէրն էր, Նա ցանկանում էր տեսնել այդ պա-
տանի իշխանագին կրկին տիրացած Շահու-
մանների թողած ժառանգութեանը, որ նոյն իսկ
հայերի պատճառութեամբ յափշտակեցաւ բու-
նակալի ձեռքով: Նա ցանկանում էր, որ բարի,
ազնուամիտ Ստեփանոսի հովանաւորութեան
տակ պատասխարվէին հազարաւոր թշուառներ,
որ մայրում, այրվում, խորովում էին տիրող
անգթութիւնից: Բայց այդ բոլոր ցանկութիւն-
ները ոչնչացան: Այժմ աւելի, քան թէ առաջ,

Մենք երբէք չէինք կարող սպասել այդպիսի
լիր և մի և նոյն ժամանակ լուրիկայից զուրկ
զատուութիւններ բարձր ուսում ստացած ան-
ձնաւորութիւններից, կարծելով որ նրանք գէթ
հասկացած կը լինեն գրականութեան վսեմ նշա-
նակութիւնը, բայց դժբաղդաբար մենք սաստիկ
սխալված տեսանք մեզ մեր կարծիքների մէջ,
երբ միմեանց ետեւից հանդէս եկան մի քանի
բարձր ուսում ստացած պարզմենք և սկսեցին
վայր ի վերոյ գրութեքներով լցնել խաւար
լրագրի թերթերը: Այդօրինակ գրութեքները,
կարծես, ցոյց են տալիս, որ խմորակիր կամ
նում է մի նոր ուղղութիւն տալ իր թերթին,—
այն է որ եթէ մէկը կը համարձակի գաղաւթու-
թիւն տալ նրա գործունէութեան մասին, իսկոյն
և եթէ կը նկարագրվի իր թերթի մէջ նրա
կեանքը, և այդպիսով նա պատժած կը համարի
այն մարդուն, որ յանգցնել է ցոյց տալ նրա
գործունէութեան սխալ և վատ կողմերը: Այդ-
պէս ահա լոյս է տեսնում «Վշակու» 94 համա-
րում Ալէքսանդրապոլից մի նամակ, որը կրում
է բարձր ուսման հօտը առած մի անձնաւորու-
թեան Գ. Օ. կեղծ տոտրագրութիւնը: Այդ Գ.
Օ. նամակագիրը փոխանակ քննելու մեր
գրութեքը, ցոյց տալու մեզ նրա մէջ արած գա-
ղաւթութիւնների սխալ կէտերը, ուղղակի սկսել
է գրել մեր կեանքի նկարագիրը, մեր ուսման
աստիճանը, յայտնելով այն միտքը թէ Բնչուկ
կարող է մի մարդ հրապարակաւ յայտնել իր
կարծիքը մի օր և է հարցի վերաբերութեամբ,
երբ նա չէ վերջացրել իր ուսման ընթացքը:
Բարձրագոյն դպրոցների պատերի մէջ, Գ. Օ.-
ի կարծիքով միայն այն մարդը կարող է գաղա-
ւթութիւն տալ որ և է մի հարցի վերաբերու-
թեամբ, որը համալսարանի մօտից անցած է
նրա հօտը առած կը լինի, և եթէ այդ մարդը
սխալ էլ գործի, աչնու ամենայնիւ յարգելի պիտի
լինի այդ սխալը պ. Գ. Օ.-ին, որովհետեւ
այդ սխալ գործող իր նման բարձր ուսում ըս-
տացած անձն է... Այսպիսի գաղաւթութիւններ
լսելուց յետոյ, մենք հետեւաբար պիտի գտնեք այն
եղբայրացիները, որ եթէ մի օր և է հիմնաբ-
արութեամբ, մի օր և է հասարակութեան զեկա-
վարը մի բարձր ուսում ստացած անձն է և թէ
որքան էլ նա սխալներ գործի, որքան էլ քնա-
նէր հասցնի այդ հիմնարկութեանը, այդ հաւա-
րակութեանը,—այնու ամենայնիւ մենք յարգե-
լի պիտի համարենք նրա սխալները, նրա հա-
տուցած քննախնդիրն չը պիտի բողբոջենք, որովհե-
տեւ նա բարձր ուսում առած անձն է...

Ահա լոգիկա, առողջ գաղաւթութիւն... Այդ է
պատճառը, որ պ. Գ. Օ. իր նամակի մէջ յայտնում
է թէ ինչպէս կարող է մի թերթուս պատանի,
որ հօր խմութի մէջ ուսումնասիրում է մարդ-
կիւրանց հոգիները (մանաւանդ ձերը, պ. Գ. Օ.),
նոր կրէր բացողների համար զեկավար որոշել:

գիտւոր էր իրագործել նրանց: Տիկնոջ կարծի-
քով, աւելի հեշտ էր մասնագիտական բռնապետի
ձեռքից կորցնել այդ երկրները, քան թէ մի ու-
րացող հայից, որ մասնագիտական ձեռքով գործի
գաղաւթով, պիտի աշխատէր ամեն տեսակ ցած,
անաղին և նեղակաւոր հարկեր գործ գնել մաս-
նագիտական իշխանութիւնը հայ երկրների վրա
պահպանելու համար: Այդ հանդամանքները ի
նկատի առնելով, տիկինը մէլքի Ֆրանցիսկ ու-
րացութիւնը աւելի վտանգաւոր էր համարում,
քան թէ իր հօրը, մանաւանդ որ նա խոտացել
էր իր աղջկի խմութի կնութեան տալ:

—Այդ առաջին անգամը չէ, տիկին, որ նա
ընդունում է մասնագիտականութիւնը, ասաց ներ-
քինապետը ընդհանրելով Սիւրբի լուս. մտածու-
թիւնները:—մէլքի Ֆրանցիսկ իր մանկութեան
հասակում գերի ընկաւ և տարվա-
տանի Սպահան քաղաքը: Այնտեղ Սպահանի
արքայազուհիներից մէկը որդեգրեց նրան, և մի
խմտուս մօլլայի յանձնելով, կրթեց արաբական
և պարսկական լեզուների դպրութեան մէջ, Գնուկ
իւր աղջկի նրան կնութեան տալով, նշանա-
կեց նրան Սպահանի հայոց թագի (Նոր Զուգայի)
բեգլը:—Բեգլի Անուհետեւ նա Սպահանի նա-
հանգում հայոց քաղաք և քանաքա գաւառների
կառավարիչը դարձաւ: Այդ բոլոր պաշտօնների
մէջ տանջվելով, կողոպտելով ժողովրդին, մեծ
հարստութիւն գրկեց: Սպահանի հայերը այն
ժամանակ առեւտրական ընդարձակ յարաբերու-
թիւններ ունենալով, շնորհաստանի հետ, ի-
րանց կառավարութիւնով առատ վարձատրում էին
նրան: Բայց չարագործը հանգիստ չը մնաց:
Նա գաւառների մինչև անգամ այն պետու-

քաղաքագլխութիւնը սրան կամ նրան յանձնե-
լայ, վերջ է հղել պ. Գ. Օ.-ին, որ մենք յանգ-
նել էինք «Մշակի» միջոցաւ զգուշացնել պա-
րանին իր ձգտումներից, որ մենք, ոչ թէ կուր-
նչպէս ասում է պարսից, այլ մատենագրաբան
բանալու համար իրան նշանակութիւն չէինք տուել
և զեկավար էինք ընտրել պ. Արիստոտել Յովհան-
նէսեանցին: Վայ այն հասարակութեանը, որ ձեռ
պէս բարձր ուսում ստացած զեկավարներ պիտի
ունենայ, պ. Գ. Օ., վայ այն ազգին, որ յոյսը
գրել է այնպիսի հիւանդ գաղաւթութիւնների տըր
առաջնորդների վրա և իր փրկութիւնը այդպի-
սիներից է սպասում... Այս ինչ խայտառակ մի-
ջոցի են ձեռք գցել մեր բարձր ուսում առած
պարսիցները: Ի՞նչ կապ կայ, ասացէք խնդրեմ,
մի մարդի գրութեքի և նրա կեանքի մէջ. որ
գիտութեան մէջ կայ այդպիսի մի խայտառակ
ձեռ, որ ընդունված լինի գրականական ասպա-
րէզում վիճարանող կողմերի մէջ: Ի՞նչ կը լինէր,
եթէ ես սկսէի գրել Գ. Օ.-ի թէ անցեալ և թէ
մանաւանդ ներկայ կեանքի նկարագիրը: Բայց
մենք թոյլ չենք տալ մեզ այդ աստիճան ստո-
րանալ և նոյն վէճով պատասխանել մեր հակա-
ռակորդներին, միայն պարտականութիւն ենք
համարում մի թիթի քննողական հայացք գցել
այդ բարձր ուսում առած պարսի նամակին, որ
իրան գաղաւթաբանի և մտաւորապէս զարգա-
ցած մարդ համարելով (որովհետեւ նա կարողա-
ցել է աւարտել աշխատութեան ուսումը
բժշկական ֆակուլտետում) մեզ թերութեւ պատա-
նի է համարում:

Բայց այն լիր ստերից, որ յօրինել է պա-
րսի մեր անձնաւորութեան վերաբերութեամբ,
իրեն թէ մենք ցանկացել ենք տեղւոյ վիճակա-
յին հոգեւոր զարգացի պատասխաններում հա-
յերեն լեզուի գաղաւթութիւնը, որ և անընդու-
նակ գտնվելով չընդունվեցանք,—նա սկսում է
նկարագրել մեր այժմեան պարսաբանները, որ
պարսի կարծիքով, արատաւորում է մեր պա-
տիւր: Արդեօք օրն է լաւ. պարսպի անձնական
գործերով և մի և նոյն ժամանակ անտարբեր
չը մնալ հասարակական և ազգային հարցերում,
թէ բժշկական գիտութիւնից և հմտութիւններից
զուրկ արտոգոսով մտնել խաւար հասարակու-
թեան մէջ, թող փչել նրա աչքերը, միայն նիւ-
թական չափերի ետեւից ընկնել, հարկաւոր եղած
ժամանակ բոլորովին անպէտք լինել, անուշա-
ղիլ թողնել ստանձնած պաշտօնը և միայն ջա-
նալ ամեն միջոցներով գրասել տղէտ ամբոխը

*) Միթէ պարսի նամակը կարողաւց յետոյ
չեն ամառնցում նրան պ. պ. տեսուչը, Մ. Ա.
բարաշխանը, տէր Մինաս քահանայն և նոյնպէս
հարաբարձաւ Զաքարիան, որոնք իրանք էին
գալիս ինձ մօտ և առաջարկում ուսաց լեզուի
գաղաւթութիւնը, բայց ես չէի կարողանում հա-
մաձայնվել նրանց առաջարկած պայմաններին:

թեանը, որի հորհուրէ այնքան բարձր աստիճանի
էր հասել: Գաղաւթի կերպով միանալով Լուի և
Բախտեարի կողմէ վայրենի ցեղերի զլիսաւոր-
ների հետ, նա պատրաստեց մի սարսափելի ա-
պրտամարտութիւն պարսից կառավարութեան
դէմ: Նրա նպատակն էր յիշեալ վայրենիների
աշխատութեամբ Սպահանի նահանգի հայաբնակ
գաւառները անկախ դարձնել պարսից պետու-
թիւնից, որ ինքը կարողանայ ժառանգաբար
իշխել: Բայց ապատամբութիւնը զսպնեցաւ և
նա փախաւ, գնաց Զնդկաստան: Երբ քառ-
նակ անցաւ թեանի մէջ մնալով, վերջապէս
վերադարձաւ իր հայրենիքը և կրկին ընդունեց
քրիստոնէութիւնը: Այստեղ, ի հարկէ, ոչ ոք
չէր կարող գիտնալ, թէ ինչ էր կատարել նա
հեռաւոր արեւելքում, և ընդունեցին նրան որ-
պէս մի մարդ, որին բազում յաջողացրել էր վերա-
դառնալ գերութիւնից: Եւ նա ինքը իր անցեալի
մասին պահում էր խորին ծածկամտութիւն:

—Իսկ դու որտեղից գիտես այդ բոլորը,
հարցրեց տիկինը զարմանալով հետաքրքրել
պատմութեան վրա:

—Ինձ հաղորդեց մի դէպք, որ բնակվում է
խմովի մօտ, նա ինքը սպահանցի է, և ականա-
տես է եղել բոլոր անցքերին: Նա շատ լաւ
մարդ է, և ինչպէս երևում է, մէլքի այժմեան
վարմունքը նրան եւ տահաճութիւն է պատճա-
ռել:

—Եւ նրա մասին լսել եմ, ասում են լաւ
բժիշկ է:

—Նա ամեն բան գիտէ, ինչ ասես, որ նա չը
գիտենայ:

—Բայց մի փոքր խաբերայ է:

քաղաքագլխի աթոռը ձեռք բերելու համար,
օրն է լաւ...

Մենք զարմանում ենք, որ հիւրընկալութիւն
են գտնում լրագրի մէջ այնպիսի նամակներ, ո-
րոնք մէկ կողմից պարզապէս ցոյց են տալիս
թէ որքան խակ և հիւանդ կարծիքների տէր
մարդիկ են թէ հեղինակը և թէ ինքն խմա-
ղիրը:—Այժմ, երբ աշխատում են «Վշակը»,
ամենօրեայ դարձնել, միթէ նրա պրօգրամը բազ-
կացած կը լինի ոչ թէ ազգային, քաղաքական
և բանասիրական տեսութիւններից, այլ գանա-
զան մարդկանց կեանքի նկարագրներից, ո-
րոնց հեղինակները հարկաւ պիտի լինեն միայն
«ուսում առած կիստները»: Ուրեմն յաջողու-
թիւն ենք ցանկանում այդ տեսակ լրագրին: Իսկ
«Վշակը», մեր կարծիքով, աւելի լաւ արած կը
լինի, եթէ միանգամայն արհամարհի իր անաթի
հակառակորդներին և բոլորովին անուշաղիլ
թողնի նրանց ձայնը:

Սմբ. Պարտամեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԱՆԻՑ մեզ հետադուր են յունվարի
24-ից հետեւալը: «Նրէկ քաղաքային Գումա ու-
րուցեց գեներալ Տէր-Ղուկասովի յիշատակը յար-
գել նիստի ժամանակ ձայնաւորների վեր կենա-
լով, բացի տրանից հողահանգիտ կատարել
հանգուցեալի յիշատակին և «Ղուբերիսկայա»
ասված փողոցը այսուհետեւ անուանել «Տէրղու-
կասովսկայա» փողոց: Նշանակեալ մեզիցեալ ցա-
ւակցութեան հետապիւր ուղարկել հանդուցեալի
կողմը»:

Յունիարի 14-ից մեզ գրում են թէ միւր-խան-
Շուրապից որ օրիորդական դիմադրաւոր սկս-
վեցաւ հայերէն լեզուի դաստաւութիւն: Թէպէտ
մինչև այժմ էլ կային կրօնագիտութեան դասեր
չարաքիւր երկու անգամ, բայց որովհետեւ հայոց
լեզուի համար ուսման չը կայ նշանակված, այդ
պատճառով կրօնաւարաց քահանայն էլ չէր գնում
հայերէնով պարսպելու: Իսկ այժմ պ. Սիմեոն
կրօնիկանց յանձն առաւ ձրի, չարաքիւր երկու
անգամ հայերէն լեզուից պարսպելու օրիորդնե-
րի հետ: Առ այժմ աշակերտութիւնը եօթն են:
Նոյն տեղից մեզ գրում են, որ մինչև յունվարի
10 լաւ եղանակ էր անում, իսկ այժմ սաստիկ
ցուրտ է լինում և ձիւնը չարանակում է գալ:

Մեզ հաղորդում են, որ յունվարի 21-ին թիֆ-
լիսի Հաւարար թագում գտնված Էջմիածնացի
եկեղեցու դուռը կոտրել են անյայտ աւաղակ-
ները, տարել են 3 հատ սկիհ և գանձանակի մի
քանի փակված արկղեր:

—Ես էլ առաջ այդ կարծիքն ունէի նրա մա-
սին, տիկին, մանաւանդ երբ տեսնում էի, որ
անդալար գոհարներ է պահանջում խմովի նրա
համար «մաջուն» շինելու, և մտածում էի, որ
այդ թանգազին իրեղիները առաւելապէս իր
զրգանի համար է: Բայց նա պարզ խոտովան-
վեցաւ ինձ, թէ «բժշկութիւնը պարսիկների մէջ
պէտք է ծածկված լինի գերբնական քողով, և
այդ աւելի ներգործում է նրանց երեակայու-
թեան վրա: Հասարակ բանին նրանք նշանակու-
թիւն չեն տալիս: Եթէ ես ասէի խմովին, թէ քո
զարմանքները պիտի պատրաստում այս և այն
խոտից կամ արմատից, նա ոչնչի տեղ կընդու-
նէր, բայց ալմաստը, մարգարիտը, կադուրը և
այլն, կարող են ազդել խմովի մանաւատու-
թեան վրա:—Առհասարակ, աւելացրեց ներքի-
նապետը,—եւ այդ մարդու մէջ գտնում եմ մի
խորհրդաւոր գաղտնիք, որը նա ամենայն
զգուշութեամբ թաղցնում է:

—Դէրվիշները միշտ այդպէս են լինում, պա-
տաւանեց տիկինը անուշաղիլ կերպով և կըն-
կին ընկաւ մտածութիւնների մէջ:

—Իսկ ես դէրվիշ պատմութիւնից կամնում
եմ մի օգուտ քաղել, դուք ինչ խորհուրդ կը
տաք, տիկին:

—Ինչ օգուտ կապելի է քաղել:

—Եւ կամնում եմ գնալ խմովի և խմովի մօտ
յայտնել նրանց մէլքի անցեալը:—Ես այնտեղ
թէ ինչ էր արել նա Սպահանի կողմերում,
յայտնել նրա գաղաւթութիւնները պարսից
կառավարութեան դէմ, յայտնել, որ նա մի վատ
խաբերայ է, թէ նա այդ երկրորդ անգամն է,
որ ընդունում է մասնագիտականութիւն, դարձեալ